

DLOUHODOBÝ ZÁMĚR VE VZDĚLÁVÁNÍ DO ROKU 2027

autor: Jan Zeman

Ministerstvo školství představilo [návrh](#) opatření a aktivit Dlouhodobého záměru na roky 2023–2027. EDUin tentokrát představuje výčet změn, které mohou veřejnost oslovovat, a snaží se obecně známé pojmy odborníků stručně vysvětlit s doplněním různých příkladů a dat.

Upozornění: Jedná se o rozbor návrhu dlouhodobého záměru. Finální verze po připomínkovém řízení bude zveřejněna až v říjnu 2023.

Předškolní vzdělávání

Sledování příčin neúčasti na předškolním vzdělávání a návrh opatření

Zapojení do předškolního vzdělávání (PV) je v mnoha ohledech klíčové. Z mnoha výzkumů a analýz je známo, že děti navštěvující mateřskou školu mají lepší výsledky na základní škole. Šetření PISA 2016 prokázalo, že děti, které se neúčastní ani jednoho roku PV mají dvakrát vyšší pravděpodobnost horších výsledků v matematice, než děti, které chodily do školky alespoň jeden rok. Mateřská škola je také klíčovým startovním bodem pro děti ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí. Ty mají při dvouleté docházce vyšší šanci nechodit do speciální školy a také výsledkově dohnat své vrstevníky s lepším rodinným zázemím ([PAQ Research: Nerovnosti ve vzdělávání jako zdroj neefektivity](#)).

Pomyslná síť pro zachytávání dětí mimo systém předškolního vzdělávání by měla obsahovat následující aktivity:

- monitorování docházky dětí do MŠ v jednotlivých územích,
- finanční podpora MŠ vzdělávající děti ze sociálně znevýhodněného prostředí,
- usnadnění zápisů do MŠ podporou terénní práce,
- další rozvoj meziresortní spolupráce s Ministerstvem práce a sociálních věcí a dále i s Ministerstvem zdravotnictví ČR (např. pro možnou spolupráci pediatrů apod.)

DLOUHODOBÝ ZÁMĚR VE VZDĚLÁVÁNÍ DO ROKU 2027

Komentář EDUinu: Na aktivitách je znát potřeba proaktivního přístupu státu a jednotlivých obcí. Je evidentní, že se systém snaží pokročit od sankčního přístupu k podpoře a motivaci. Klíčovým prvkem bude meziresortní spolupráce a posílení kapacit sociálních pracovníků. Neméně důležité je sledování kvality obecních orgánů, protože v každé obci mohou služby a přístup k rodinám vypadat jinak.

Eliminace odkladů povinné školní docházky

MŠMT chce snížit počet odkladů školní docházky, které jsou v České republice významnějším fenoménem než v ostatních zemích EU. Opatření se mají týkat informovanosti rodičů o dopadu odkladu povinné školní docházky na další vzdělávací dráhu dítěte a také posílení aktivit v mateřských školách pro včasné odhalení potenciálních problémů bránících nástupu do školní docházky.

DLOUHODOBÝ ZÁMĚR VE VZDĚLÁVÁNÍ DO ROKU 2027

ČSÚ: Žádostí o odklad školní docházky, v časové řadě 2011/12–2021/22

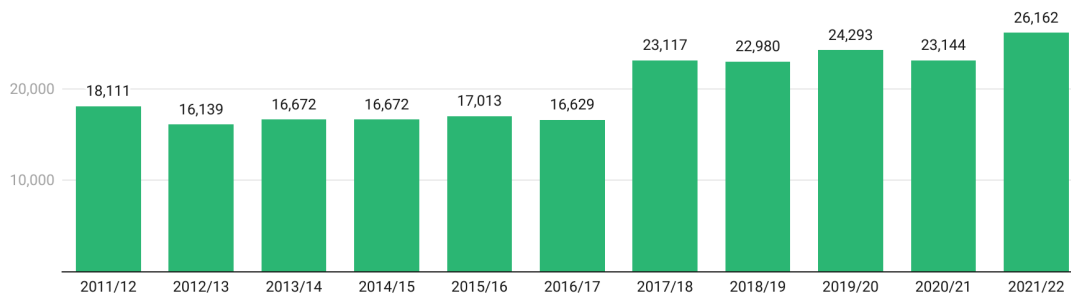
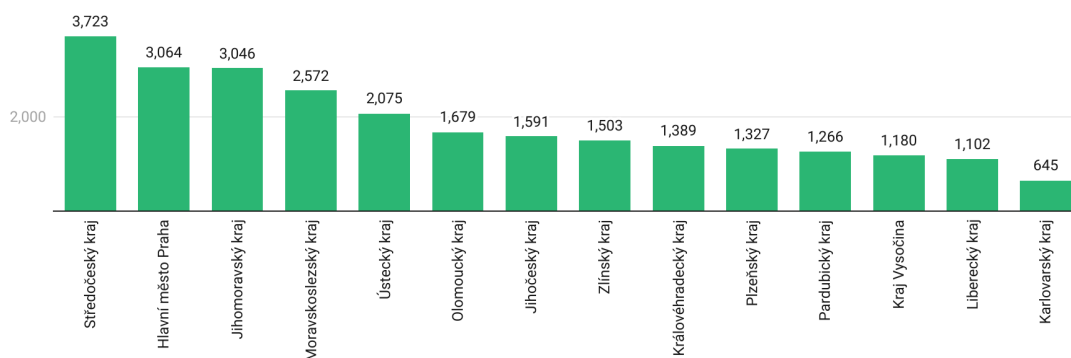

Chart: EDUin • Source: Český statistický úřad • Created with Datawrapper

ČSÚ: Žádostí o odklad školní docházky v roce 2021/22 v krajském srovnání

zdroj: [ČSÚ - Školy a školská zařízení 2021/2022, ZŠ celkem](#)

ČSÚ má od MŠMT data pouze o žádostech o odklad, ale v dalších uváděných statistikách se nástupy sedmiletých dětí do základních škol příliš neliší od zobrazených počtů žádostí.

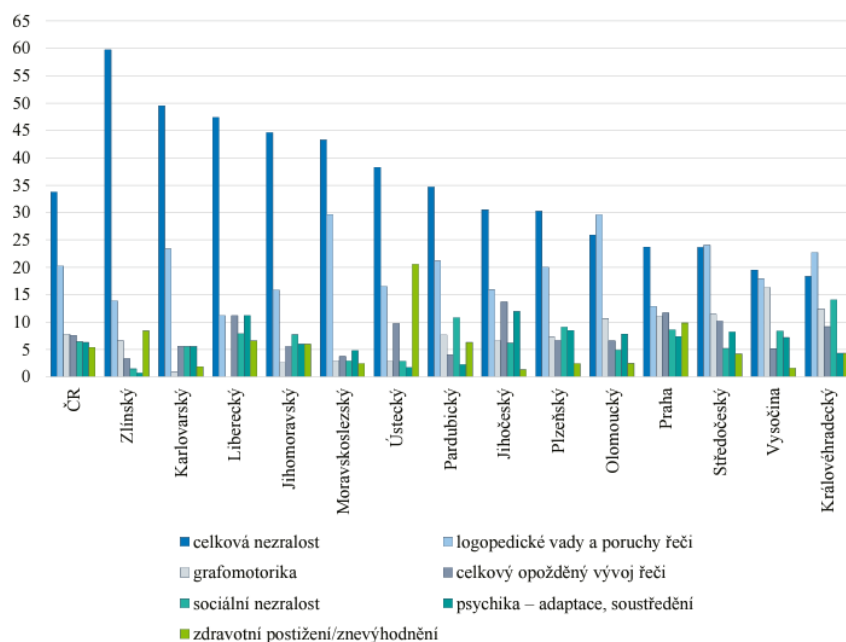
Zásadním krokem pro redukci odkladů má být sjednocení diagnostiky školní zralosti ve školských poradenských zařízeních a posílení odbornosti učitelů v mateřských školách.

Komentář EDUinu: Sjednocení diagnostiky je na místě. Poradny využívají různé nástroje, některé z nich si stěžují na zastaralé testy. ČŠI v poslední výroční zprávě uvedla, že u poraden jsou „výrazné rozdíly v prostorovém i materiálním vybavení ŠPZ snižující kvalitu

DLOUHODOBÝ ZÁMĚR VE VZDĚLÁVÁNÍ DO ROKU 2027

poskytovaných poradenských služeb.” Nesjednocený přístup a zázemí může reprezentovat rozdílnost diagnóz žáků pro odklad v různých krajích.

GRAF 114 | Hlavní příčiny odkladů povinné školní docházky v jednotlivých krajích 2021/2022 – podíl příčin (v %)⁶⁷

zdroj: [VZ ČŠI 2021/22, s. 225](#)

Snahou MŠMT je celkově proměnit činnost MŠ. Školám budou definovány výstupy z povinného předškolního vzdělávání (co se má dítě naučit mezi 5. a 6. rokem věku). Tomu pomůžou i vytipované programy rozvoje dovedností předškolních dětí, které zatím MŠMT nespécifikovalo. Pro měření efektivity aktivit se plánuje realizovat pilotní ověření snížení počtu odkladů ve vybraných krajích se zapojením pedagogicko-psychologických poraden, zákonných zástupců, mateřských a základních škol, zřizovatelů a dalších aktérů.

Tématu se EDUin věnoval v Auditě vzdělávacího systému v kapitole: **Školní připravenost není otázkou pouze dítěte a rodiny. Podmínky pro vzdělávání musí přizpůsobit i škola.** Přečíst si ji můžete [zde](#).

DLOUHODOBÝ ZÁMĚR VE VZDĚLÁVÁNÍ DO ROKU 2027

Základní vzdělávání

Dokončení revize RVP

Revidované RVP jako hotový, napsaný dokument může ovlivnit výuku na školách, ale mnohem více ji ovlivní aktivity, které se budou snažit dostat nový rámcový vzdělávací program do každé školy v ČR. Nejedná se o snadný úkol a dlouhodobý záměr obsahuje širokou paletu kroků, jak jej splnit. Před výčtem aktivit je dobré si uvědomit, že 1. a 6. třídy by se měly podle nového RVP začít učit 1. září 2025. Níže jsou uvedeny aktivity pro implementaci nového RVP ZV:

- **Informační a osvětová kampaň** – Nové RVP a harmonogram podpory zavádění do škol bude představen veřejnosti prostřednictvím mediální kampaně. Učitelé budou nabádáni k tvorbě inovovaných školních vzdělávacích programů a zvyšování dovedností pro práci s ŠVP. Součástí aktivity budou konference a odborné panely. Informace o nových postupech, vzdělávacích akcích a dobré praxi budou dostupné také v newsletteru.
- **Adresná i neadresná podpora školám, zajištěna Národním pedagogickým institutem ČR**
 - *Adresná* podpora se týká systematické práce se školou či pedagogickým týmem spolupracujících škol. NPI by měl školám pomáhat s diagnostikou potřeb školy pro další rozvoj vzdělávání, se stanovením učebních cílů a s úpravou ŠVP. Následně se soustředí pozornost na zavádění inovativních metod do výuky a hodnocení procesu učení a výsledků žáků.
 - *Neadresnou* podporu bude tvořit evaluační nástroj pro stanovení specifických potřeb školy ve změnách ŠVP s možnou inspirací ve vytvořených modelových ŠVP. Nové výukové přístupy by mělo jít čerpat z ukázek výukových aktivit nebo webinářů.
- **Spolupráce učitelů mezi školami prostřednictvím metodických kabinetů** – Metodické kabinety budou sloužit jako platformy pro setkávání učitelů v regionech a jejich vzájemnému sdílení zkušeností za spoluúčasti dalších odborníků.
- **Tvorba učebních materiálů a systém otevřených vzdělávacích zdrojů** – Projekt Podpora kurikulární práce škol má zahrnovat práci odborníků na posuzování

DLOUHODOBÝ ZÁMĚR VE VZDĚLÁVÁNÍ DO ROKU 2027

souladu stávajících otevřených zdrojů (učební úlohy na webech institucí apod.) s obsahem nového RVP. Dále vzniknou ve spolupráci s fakultami připravující učitele veřejně dostupné sady ukázek učebních materiálů. V návaznosti na tvorbu učebních materiálů se plánuje všechny dostupné úlohy, metodiky, příklady aktivit systematizovat do jedné databáze, zřejmě na způsob současné rvp.cz.

- **Úprava pravidel udělování schvalovacích doložek MŠMT pro učebnice a učební texty** – Na základě analýzy užitečnosti a dopadu systému doložek bude zvažováno, zda neudělovat doložky pouze „*uceleným řadám*“ (např. sada učebnic pro 6.–9. třídu).
- **Tvorba ověřovacích úloh** – Součástí každé vzdělávací oblasti v RVP (např. matematika a její aplikace) jsou očekávané výstupy, které by měl žák na konci 5. a 9. třídy prokazatelně zvládat. Posuzování, zda žák opravdu nároky splnil, má být ulehčeno vznikem ověřovacích úloh, s jejichž pomocí učitel vyhodnotí a ověří, zda žák výstupy naplnil, ale také budou fungovat jako zpětná vazba samotnému učiteli, jestli jeho postupy vedou k požadovaným výsledkům.

Komentář EDUinu: Implementace nového RVP by se měla zaměřit na přesvědčování nepřesvědčených. Některé školy nebo učitelé mohli oprávněně rezignovat na nové přístupy ve výuce v důsledku nedostatku podpory při zavádění prvních RVP do škol. Nyní musí opět získat důvěru v nové učebnice a vzorové úlohy, které v nich vyvolají dojem usnadnění práce bez složitého propojování kompetencí, výstupů a učiva.

Změny ve známkování: podpora formativní zpětné vazby

Snaha dostat do škol principy formativního hodnocení pokračuje v dalším dlouhodobém záměru poté, co byla deklarována v období [2019–2023](#) (s. 63) a [2015–2020](#) (s. 41–42).

„Formativní hodnocení se zaměřuje na žáka a jeho vzdělávací potřeby v průběhu procesu učení. Je to souhrn postupů, díky nimž učitel v každý okamžik ví, jak jsou na tom jeho žáci, a tomu přizpůsobuje svou výuku a formu zpětné vazby s cílem vylepšit jejich učební výsledky.“ (Vincejová, 2020)

DLOUHODOBÝ ZÁMĚR VE VZDĚLÁVÁNÍ DO ROKU 2027

Ze strany MŠMT jsou slibovány průzkumy využívání formativního hodnocení na základních školách, pořádání workshopů a seminářů s tématy formativního hodnocení, ale také dalších způsobů jako například kriteriálního hodnocení.

Ambiciózním krokem je stanovení cíle: *Do roku 2027 nejméně 25 % učitelů na 1. a 2. stupni základního vzdělávání efektivně využívá formativní hodnocení jako konstruktivní nástroj zpětné vazby (do roku 2030 nejméně 50 %).*

Zrušení známek je dlouhodobým záměrem plánováno v 1. a 3. ročníku. Původní znění obsahovalo podmínku zrušit známky pouze na vysvědčení, po připomínkách veřejnosti se rozšířilo pravidlo i na průběžné hodnocení během roku. Opatření se má v budoucnu zhodnotit a případně rozšířit i do některých oborů vyšších ročníků prvního stupně nebo i stupně druhého.

Připomínkové řízení přidalo k aktivitě zavádění formativního hodnocení další ambiciózní cíl v podobě odstranění požadavku na uvádění známek na vysvědčení při přestupu žáka mezi školami a také při přijímání na střední a vysokou školu. Je výslovně uvedeno, že „*Klasifikace přestane být povinným hodnotícím kritériem v přijímacím řízení na střední a vysoké školy, seznam známek přestane být součástí přihlášek ke studiu.*”

Komentář EDUinu: Aktivity usilující o zrušení známek mohou reagovat na rozdílnou přísnost známkování u jednotlivých škol, která se může lišit až o jeden celý stupeň známky, jak potvrdila [studie IDEA \(2022\)](#). Čeká nás náročný proces plný komunikace, že se hodnocení ve školách neruší, ale pouze mění. Tyto změny musí doprovodit plošné vzdělávání učitelů o nových formách hodnocení, na což v ČR zatím nemáme vybudovanou rozsáhlou síť lektorů ani materiálů.

Střední odborné vzdělávání

Tato kapitola dlouhodobého záměru bude komentována stručněji, neboť obsahuje velkou část opatření z minulých let (viz [implementační karta](#)), jejichž popis a potřeba

DLOUHODOBÝ ZÁMĚR VE VZDĚLÁVÁNÍ DO ROKU 2027

byly rozebírány v kapitolách Auditů vzdělávacího systému z roku [2020](#) i [2021](#) a také v [analýze](#) oborové soustavy z roku 2022.

Hlavní, dlouhodobou linii opatření tvoří potřeba vytvořit širší odborný základ pro větší uplatnění absolventů, kdy žák nastoupí do oboru s obecným zaměřením (např. stavebnictví) a postupně se bude specializovat v průběhu let, aby obdržel odborný a všeobecný základ z široké palety předmětů a zvýšila se jeho uplatnitelnost na trhu práce. S tím souvisí redukce počtu studijních oborů. Tyto aktivity obsahuje Dlouhodobý záměr MŠMT z roku 2019 a jsou propsány i do záměru 2023–2027. Kromě těchto kroků je patrná snaha o digitalizaci a rozšíření způsobu ukončení studia.

Elektronizace přihlašování žáků do středního vzdělávání

Je odhadováno, že od roku 2026/2027 by se mohla upravit legislativa, co by umožnila podávat přihlášky do středního vzdělávání elektronicky. Záměr je v DZ oceňován za snížení administrativy a zpřehlednění vícekolového přijímacího řízení.

Komentář EDUinu: Je otázkou, zda aktivita otevře debatu o zrušení omezení v podobě podání pouhých dvou přihlášek na jednoho žáka.

Digitalizovaná maturitní zkouška od roku 2028

Testování v elektronickém prostředí bude výzvou ve dvou směrech. První z nich je vybavenost škol, vyžadující dostatek zařízení a bezpečnou infrastrukturu. Druhým úkolem bude vypořádat se s redukcí uzavřených „křížkovacích“ úloh a nabídnout žákům otevřené úlohy, které ověří kompetence, které po nich moderní vzdělávací cíle vyžadují (řešit problémy, posuzovat věrohodnost zdroje, tvořit vlastní závěry na základě sebraných informací apod.).

Profesní maturitní zkouška byla z DZ odebrána

Před připomínkovým řízením byla v kapitole o odborném vzdělávání popsána možnost získat profesní maturitu. Znamenalo by to, že v oborech vzdělání kategorie L0 (učební obor s maturitou) by se mohla skládat maturita pouze z tzv. *profilové části* nezahrnující

DLOUHODOBÝ ZÁMĚR VE VZDĚLÁVÁNÍ DO ROKU 2027

státní maturitu z českého jazyka nebo angličtiny. Absolvování mělo umožnit vstup na VOŠ, ale ne na vysoké školy. Současně mohli žáci vykonat i klasickou maturitní zkoušku v plném rozsahu, pokud by chtěli.

Aktivita byla po připomínkovém řízení odebrána s odůvodněním, že: „*případnému zavedení profesní maturitní zkoušky bude předcházet odborné posouzení a společné projednání v rámci Tripartity a vzdělavatelů.*“

Podpora a rozvoj pedagogů a ředitelů škol

Vzdělávání ředitelů škol na základě nového kompetenčního profilu

Do konce roku 2027 by měl vzniknout nový kompetenční rámec ředitele školy, který bude klást důraz na pedagogické vedení školy, například v podobě nastavování rozvojových cílů pro učitele nebo koordinace spolupráce mezi učiteli napříč předměty a třídami. Na kompetenční profil navazuje systém vzdělávání ředitelů škol. Cílem MŠMT je do roku 2027 poskytnout inovované studium – Lídr školy pro nejméně 300 účastníků z řad vedení škol.

Kompetenční profil učitele

Podobně jako na vysokých školách bude vznikat kompetenční profil absolventa, bude také pro učitele vyvíjen jejich vlastní kompetenční profil. Ten bude určovat, jak by měla vypadat jejich činnost a dráha profesního rozvoje – poznávání nových výukových metod, forem hodnocení nebo dovedností pro práci se třídou či šikanou.

Komentář EDUinu: Paleta kompetencí učitele může být opravdu široká, otázkou je, zda bude naplňování položek z profilu zohledněno při platovém ohodnocení a vznikne tím pádem nová verze „*kariérního řádu*“, protože v současné době platy učitelů stoupají pouze s jejich délkou praxe, nikoliv s kvalitou a dovednostmi.

Snížení vzdělávacích nerovností

Indexové financování škol stanovené zákonem

DLOUHODOBÝ ZÁMĚR VE VZDĚLÁVÁNÍ DO ROKU 2027

Možná neznámý pojem *indexové financování škol* představuje efektivní systém, jak zlepšovat školy v území, kde nejsou ideální podmínky pro vzdělávání (chudoba, nízké vzdělání rodičů, nezaměstnanost). Dítě narozené do těchto podmínek kolem sebe nemá stejně podnětné prostředí, jako například dítě narozené do finančně zajištěné rodiny vysokoškoláků v krajském městě, a proto je důležité tyto nerovnosti finančně dorovnávat.

MŠMT volí systém dodatečného financování škol na základě počtu dětí, které budou spadat do vymezených kritérií. Očekává se vyhodnocování na základě příjmu, kulturního prostředí nebo vzdělání rodičů.

Komentář EDUinu: S indexovým financováním by měl vznikat u podpořených škol závazek vzdělávacího posunu znevýhodněných žáků, který je pravidelně vyhodnocován. Tento systém je již zaveden například v Británii (Pupil Premium) nebo USA. Odpovědnost za zlepšení žáka by měli mít v případě indexového financování učitelé, ředitelé i zřizovatelé škol.

Podpora škol s vyšším počtem znevýhodněných žáků

Vytvoření indexů a monitorovací soustavy je pouze základem pro směřování konkrétní podpory. Školy se znevýhodněnými žáky mají úzce spolupracovat s institucemi typu NPI a ČŠI pro kontinuální zlepšování vybraných žáků. Podporu může představovat například metodické vedení při využívání finančních prostředků, kdy bude škola vedena při náboru specialistů, volnočasových aktivit ve škole nebo zapojování rodičů do života školy. Konkrétním krokem může být vytvoření pozice sociálního pedagoga, jenž bude podporovat školní docházku dětí prostřednictvím komunikace s rodinami a školou.

Kromě podpory škol je v plánu také podpora samotných žáků ve formě úhrady základních materiálních potřeb, např. *úhrada snídaně, obědů, svačín, školní družiny, pomůcek, volnočasových aktivit apod.* Jedná se o klíčovou aktivitu pro snižování vzdělávacích nerovností, protože finanční podpora znevýhodněných dětí zvyšuje jejich školní docházku a výsledky, jak uvádí [studie](#) Open Society Fund: „*Zástupci mateřských*

DLOUHODOBÝ ZÁMĚR VE VZDĚLÁVÁNÍ DO ROKU 2027

škol, které dotují chudým dětem stravné, také pozorují pozitivní dopady této podpory. Podle zkušenosti 70 % respondentů se u těchto dětí po zavedení dotovaného stravného zlepšila docházka, zlepšily se jejich výsledky (dle 60 % respondentů) a zvýšil se počet chudších dětí ve školce (dle 37 % respondentů).”

Další vybrané aktivity ke sledování:

Motivace ke spojování škol a hledání nejmenší efektivní velikosti školy

Spojování škol může ve čtenáři vyvolat obavu o snižování počtu škol. Není tomu tak. Jedná se pouze o snahu zefektivnit právně-organizační nastavení vzdělávací soustavy. Svazkové školy mohou lépe reagovat na vývoj demografie vytvářením nových tříd nebo převáděním žáků mezi školami (v jedné malé obci je 1. stupeň, v druhé 2. stupeň ZŠ). Zjednodušuje se také pohyb učitelů mezi školami, neboť mají jednoho zaměstnavatele. Ke spojování škol může dojít pouze rozhodnutím obce. Stát nemá zákonnou úpravu, aby mohl spojování vymáhat, proto se jej chystá finančně motivovat.

Další reakcí na vysoký počet malých škol v malých obcích má být vytvoření modelu nejmenší efektivní velikosti školy na úrovni jednoho zřizovatele. MŠMT chce hledat poměr velikosti a efektivnosti škol, zřejmě aby šlo později argumentovat návrhy o slučování škol do větších celků.

Převzetí nepedagogických činností zřizovatelem

Komentář Eduinu: Ředitelé se v České republice podle výzkumů nachází v „[administrativním pekle](#)” kvůli přechodu na právní subjektivitu, která z každého z nich udělala vedoucího malé, střední či velké firmy se zaměstnanci, účetnictvím nebo řízením rekonstrukcí budovy. Tento problém by mohla řešit legislativní úprava v podobě převzetí nepedagogických činností zřizovatelem. Obec by tak mohla zajistit svými úředníky například ekonomické řízení školy nebo správu budovy.

Rozvoj sítě škol v podobě podpory či omezení vzniku některých typů škol

Strategie MŠMT do dalších let počítá s navyšováním kapacit mateřských a základních škol v místech, kde to situace vyžaduje. Zároveň bude omezováno navyšování počtu

DLOUHODOBÝ ZÁMĚR VE VZDĚLÁVÁNÍ DO ROKU 2027

soukromých MŠ a ZŠ. Omezení se bude týkat také vzniku základních škol speciálních. V reakci na rostoucí demografickou křivku středoškoláků bude umožněno rozšiřovat obory 4letých gymnázií a lyceí. Ve středním školství se omezí vznik nových učilišť, pokud bude nezaměstnanost zapisovaného oboru v kraji nadprůměrná.

Komentář EDUinu: Sebevědomým krokem je poté redukce vzniku nových 6letých a 8letých gymnázií, zdůvodněna nadměrným odchodem žáků 5. a 7. tříd do těchto škol. Je pouze otázkou, zda se jedná o snahu neplýtvat zdroji na 2. stupních základních škol, kde mohou učitelé učit v poloprázdných třídách, nebo existuje snaha snížit vzdělávací nerovnosti, které mohou víceletá gymnázia vytvářet.

Učitelé ze základních škol poukazují na skutečnost, že po odchodu nadaných žáků do víceletých gymnázií začnou chybět v třídním kolektivu tzv. „tahouni“, kteří motivují slabší vrstevníky k intenzivnější práci. Ve třídách na druhém stupni základních škol chybí pozitivní vliv vrstevnické skupiny na vzdělávací výsledky žáků (peer-effects), z něž převážně těží třídní kolektivy na prvním stupni. Většina dotazovaných učitelů podotýká, že v tom případě je práce s dětmi na druhém stupni mnohem obtížnější než se studenty z výběrových škol, a přesto se učitelé ze základních škol nedočkají takového finančního ohodnocení jako učitelé z víceletých gymnázií. Důsledkem pak je, že mladí ambiciózní učitelé po absolvování vysokoškolského studia nezačnou působit na základních školách, ale z finančních důvodů hledají uplatnění na víceletých gymnáziích.

D. Greger, M. Holubová (2010), Postoje učitelů k časnému rozdělování žáků a jejich zkušenosti s přechodem žáků do víceletých gymnázií